

**Кижиктин
историясында
јангы  йди ачкан
Улу Октябрьга
мак!**

**Агитатордын
БЛОКНОДЫ**

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

**КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүги**

1981 j.
октябрь
10 №

**АЛТАЙДЫН БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫН
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛҮГИ**

Горно-Алтайская областная
библиотека Читальный зал

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 29/X 1981 г. Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 1,55. Заказ 3481. Тираж 500 экз. Цена 4 коп. Формат 60×84 1/16. АН 02190.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36.
Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

УЛУ ОКТЯБРЬДЫН ЖАРКЫНЫ

Советский Союзтын Коммунистический партиясы ленинский национальный политиканы турумкай ла билгир өткүрүп тура, бастыра нациялардын ла ук-албатылардын бирлик күүн-санаала жадарын жеткилдеп, кажы ла республика, кажы ла область чечектелип өзөрүн, ССР Союзы оноң ары тыгырын жеткилдеп жат. Туулу Алтайдын автономный облазы ленинский национальный политиканын жүрүмде жедимдү бүткенин неден де артык керелеп туру.

Туулу Алтай Улу Октябрьский социалистический революциядан озо каан жанду Россиянын эн ле сондогон жерлеринин бирүзи болгон. Жербойында журтаган улус — алтайлар бирлик ук-албаты болбогон, озор сөөктөри аайынча эмезе жерлери аайынча бөлинишип тургандар.

Жаңыс ла Улу Октябрьский социалистический революция, орус пролетариат алтай калыкты жаңы жүрүмге экелеле, ого политический, экономический ле культурный жагынан чечектелип өзөр арга тзөгөн. Советский государство бойынын баштапкы декреттеринде бастыра нациялар түңей деп жарлаган, кажы ла нацияга бойынын жадын-жүрүмин бойы аайлаар, керек дезе бөлинеле, тагынан государство тзөөр право берген.

1922 жылда 1 июньда ВЦИК-тин Президиумынын декрети аайынча Горно-Алтайский автономный область тзөлгөн. Оны тзөөри сүрекей кату өйдө өткөн. Партийно-советский кадрлар, анчадала алтай кадрлар, материально-финансовый ла өскө дө аргалар жедишпей турган. Область национально-государственный строительстводо болгон уур-күчтерди Коммунистический партиянын ла Советский государствонын эткен килемжизинин шылтузында женип чыккан.

Совет жагнын жылдарында алтай албаты советский албатылардын карындаштык билезинде түңей праволу болуп, озордын, анчадала орус калыктын болушканыла социализмге, эмдиги өйдүн өзүмине ичкери сүреен жаан алтам эткен. Социализмди тзөөр өйдө областьтын экономиказы көп бөлүктөрлү боло берген ле чек жаңы тзөлгөгө тзөлгөлөнүп өскөн.

Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары бойларынын јакшынак једимдериле јолду оморкоп јадылар. Темдектезе, область тӱзӱлгӱнинен бери јангыс ла промышленностьтын производствозы 55,3 катапка кӱптӱгӱн. Анчадала онынчы беш-јылдыкта ол бийик тебӱле ӱскӱн. Промышленный продукцияны эдип чыгарары, 1975 јылдагызына кӱрӱ, 113,3 процент ле иштин арбыны 119,4 процент болгон.

Область государственного ртуть, алтын, гардинный тюль, кӱбӱннӱн лӱ тӱктен соккон бӱс, мебель, самовар, сыр, сарју, эт ле эттен иштеп алган продукталар ла эл-јонго керектӱ ӱскӱ дӱ бӱдӱмдӱ товарлар табыштырат. Эмди областьта 37 промышленный предприятие иштейт. Олор эмдиги ӱйдин техниказыла, оборудованиезиле јепселген. Јангыс ла калганчы он јылдын туркунына быттын туразы, «Подгорный» завод-совхоз тузаланарына табыштырылган, кийим кӱктӱӱр фабрика элбедилген, бӱс согор фабрика ла кирпич эдер завод элбедилип ле јангыртылып јадылар. Јербойында строительство ӱткӱретен индустрия тӱзӱлгӱн.

Туулу Алтай Российской Федерацияда кӱп мал ӱскӱрип турган јерлердин бирӱзи болуп јат. 37 совхоз ло 20 колхоз малдын тын-тоозын јылдын сайын кӱптӱдип, малдан кӱп продукция иштеп аларын ла государственного табыштырарын јеткилдеп турулар.

Јурт хозяйствонын продукталарын государственного табыштырары 1980 јылда, 1940 јылдагызына кӱрӱ, темдектезе, эт аайынча (тирӱ бескезиле) 7,7 катапка, сӱт аайынча — 4, тӱк — 12,4, аннын ла чоокыр аннын мӱӱстери аайынча 4,9 катапка кӱптӱди.

1980—1981 јылдарда јурт хозяйствого керектӱ кӱп объекттер тузаланарына табыштырылды. Олор јангы техникала јепселген: мал семиртер площадкалар, јуртхозяйственный техниканы ремонттоор мастерскойлор ло ӱскӱлӱри де.

Областьта кӱп школдор иштейт, олордо 32 муннан кӱп ӱренчик ӱренип јат, ол 1922 јылда болгонынан 20,6 катап кӱп. Педагогический институт, история, тил ле литература аайынча научный шинжӱ ӱткӱрер институт, ӱредӱчилердин билгирин бийиктедер институт, анылу ӱредӱлӱ беш заведение, национальный драматический театр ла 400-тен кӱп культурно-просветительный учреждениелер бар. Орус ла алтай тилдерле областьтын эки газеди, эки районный газет чыгып јат, радио ажыра алтай ла орус тилдерле берилтелер ӱдӱт. Алтайдын бичиктер чыгарар издательствозынын Туулу

Алтайдагы бөлүги алтай тилле бичиктер, национальный школдорго учебниктер кепке базып чыгарат.

Орто ло бийик үредүлү заведениелерде иштеп турган специалисттердин тоозы он беш мунган ажыра, олордын тоозында төрт мун кижиге алтай улус. Эл-жоннын су-кадыгын корыыр иште көп тоолу медицинский ишчилер иштегилейт.

Бу күндерде Горно-Алтайск городто областной Советтин сессиясы өткөн. Анда областьтын Төс Законынын проеги керегинде сурак шүүжилген. Горно-Алтайский автономный область керегинде Законды РСФСР-дин Верховный Советинде жөптөгөн областьтын ишкүчиле жаткандарынын жүрүминде жаан учурлу керек болор. Ол аңылу правовой керек. Оны РСФСР-дин Верховный Совети жөптөгөн соңында ол областьтын төс законы боло берер. Анайып, бу жаан учурлу керек ленинский национальный политика жүрүмде жөнүлү бүдүп турганын неден де артык керелейт.

КПСС-тин XXVI съезди ленинский национальный политиканы жүрүмде оного ары турумкай бүдүрерине, советский албатылардын бирлик билезин оного ары тыгыдарына жаан ажару эткен. «Бистин көп национальностьторлу Төрөлистин бастыра албатыларынын карындаштык нажылыгы улам сайын тыгып жат. Кажы ла республиканын материальный ла духовный ийдезин тыгыдары ла оны бастыра орооннын текши жанынан өзүминин жылбүзине тузаланары — бистин ижистин ууламжызы. Бу керекте бис чындап та исторический жедимдерге жедип алдыс» — деп, нөк. Л. И. Брежнев темдектеген.

Съезд кажы ла нацияны ла ук-албатыны оного ары өскүрери, олордын коммунистический строителствоодо эткен үлүзин көптөдөри аайынча бүдүретен научный төзөлгөлү көп иштер темдектеген. Жайым ла тен праволорлу албатылардын нажылыгы социализмнин жедимдеринин бирүзи болуп жат. Советский албатылардын улу нажылыгы бистин обществонь ичкери өскүреринин сүреен жаан ийдези боло берди.

Нациялардын ортодо жаңы колбуларды — нажылыктын ла карындаштыктын колбуларын тыгыдары Улу Октябрьдин жөнүзинин, кижиге кулданар стройды жоголтконьнын, улус социальный ла национальный жанынан тен болорын толо жеткилдегенинин, бистин орооннын кажы ла нациясы ла ук-албатызы экономический, политический ле культурный жанынан өскөннин шылтузында жеткилделген.

ТЕН ПРАВОЛУЛАРДЫН БИЛЕЗИНДЕ

(Горно-Алтайский автономный областын 60-чы жылдыгына)

Советский албаты КПСС-тин XXVI съездинин јөптөринен улам тынгыган политический көдүринде ле эрчимдү иште бойынын историясында јакшынак күнди — Советский Социалистический Республикалардын Союзы төзөлгөнinin 60-чы жылдыгын јыргалду уткыырына белетенип туру.

Ишмекчилердин ле крестьяндардын көп национальностторлу баштапкы социалистический государствозы телекейде төзөлгөни бойынын социально-экономический једимдериле сүреен јаан политический учурлу керек болды. СССР төзөлгөни бастыра кижиликтинг социальный өзүминде ичкери эткен јаан алтам болуп јат.

Советский Социалистический Республикалардын Союзы албан-күчле, базынчык ажыра төзөлгөн эмес, бистинг ороондо јуртаган ончо албатылар акту бойлоры күүнзегени ажыра, тен праволорлу ээжилерле төзөлдү. Ленин тургускан национальный политиканын ол ээжилери башка-башка нациялар бирлик союзный государство болуп бириккен төзөлгө боло берген. Анайда нациялар бойлоры күүнзеп бириккени ажыра төзөлгөн государство карындаштык советский албатылар экономический, политический ле культурный јанынан өнжиپ өзөрин јеткилдеди.

«Бис јебрен Римнин казыр закондоры аайынча албатыларды башкалап бөлибей, ишкүчиле јаткан ончо улусты чоком классовый јилбүлериле бириктирил, башкарып јадыс. Бистинг союз, бистинг јангы государство империалисттерге јилбүлү эдип төгүндеш ле албан-күчле төзөлгөн государство-лордогы јаннан чик јок тын... Бу федерация төгүндеш ле албан-күч јокко, ак-чек јаранып өзөр, онын учун ол качанда јендиртпес» — деп, В. И. Ленин айткан (Соч. толо јуунтызы, 35 том, 287—288 стр.).

Советский албатылардын улу-јаан ла јендиртпес билезинде, теп-тен праволулардын ортодо тен праволорлу турган Горно-Алтайский автономный область бойынын јакшынак байрамына — төзөлгөнinen ала 60-чы жылдыгына јаан једимдерлү барып јат.

Туулу Алтай бойынын ар-бүткениле байлык та, јараш та. Тан эртен онын мөңкү карлу кырларын күн чалыдып ийгенде, олар анчадала кеен-јараш көрүнөр. Је Туулу Алтай јагыс ла јараш эмес, је анайда ок сүреен бай бүткен јер. Оны улус билгели удаган. Ол байлык-јөөжөни алып мензинерге Орус јеринин помещиктери ле капиталисттери күјүренеле, болуп албагандар. Агаш-таш туй бүркеген бу јер бойынын ар-бүткен байлык-јөөжөзин чындык ээзине — советский улуска ачып берди.

Горно-Алтайский автономный область јериле телкем, је јуртаган улузы ас деп јүзүн-башка справочниктерде ле энциклопедияларда айдылат. Је онын јозогынан ленинский национальный политика јүрүмде бүдүп турганынын јакшынак једимдерин көрөр аргалу.

Совет јан турган баштапкы жылдарда В. И. Ленин Азербайджаннын, Грузиянын, Армениянын, Дагестаннын ла Горский республиканын коммунисттерине бичиген: «Кавказтын советский республикаларын изү уткып тура, олардын бек союзы буржуазия тужында качан да болбогон, буржуазный јанда болор аргазы јок национальный бирлик төзөөрине иженип турганымды айдып турум» (Соч. толо јуунтызы, 43 том, 198 стр.). Улу Лениннин анайда учурлап айтканы јүрүмде бүтти. Албатылардын најылыгы Кавказтын албатыларынын экономический ле культурный өзүмин јеткилдеген төс аргалардын бирүзи болды.

Владимир Ильич Лениннин айткан шүүлтелери ле јакылталары Туулу Алтайга база јарап туру. Мында јетенге шыдар национальносту улус нак јуртап ла иштеп јат. Ондой аймакта Карл Маркстын адыла адалган колхозтын Бичиктү-Боомдогы фермазында алтай кижии Яков Кыпчаков, Турачак аймакта ченемел өткүрер Горно-Алтайский агашпромхозто орус Василий Терентьев, Турачактагы агашпромхозто немец Александр Гасс, Акташтагы рудоуправлениеде казах Юрий Устимбеков башкарып турган көп национальносту бригадалардын иште јаан једимин ле бек најылыгын бастыра область билер. Најылык — улу-јаан ийде. Ол Алтай јеринин гранит таштарынан чик јок бек.

Озогы өйлөрдө каан башкарган Россиянын сондогон јака јери болгон Туулу Алтай Совет јаннын жылдарынын туркунына тыгыда өзө берген экономикалу, озочыл культуралу, өнжип јаранып јаткан автономный социалистический областтардын бирүзи боло берди. Эмди ончо јерлерде јагы

јаан производственный ла улус јуртайтан јараш туралар көрүнөт. Алтай улустын јуртына радио, телевидение, телефон, газ, электричество келди. Азыйда дезе айлынын ичин керосиндү лампа јарыдып турган кижилер алтайлардын ортодо эн ле аргалу бай деп бодолотон.

Озогы өйлөрдө Туулу Алтайдагы «индустриализация» — туп тере эдер мастерскойлар, сарју согор заводтор, суудагы теермендер болды. Совет јаннын јылдарынын туркунына мында бийик арбынду иштеп турган промышленность тözöldи. Эмди бистин область ороонго ртуть ла алтын, агаш ла мебель, гардинный тюль ла эдүлү кийим, электросамоварлар, өдүк, эттен ле сүттен јазаган аш-курсак ла өскө дө промышленный продукция берип јат. Бежен тогус јылдын туркунына областьта промышленный продукцияны эдип чыгарары он катапка көптөгөн. Туулу Алтайдын предприятилеринин эдимдерин јангыс ла Алтайский крайда ла Российский Федерацияда эмес, өскө дө јерлерде јакшы билерлер.

Алтай улустын јурттары танытпас болуп јаранып кубулды. Чобра јабынтылу, ышту ла соок чадыр айылдардын ордына јакшы јараш тураларлу, чынык чеден-чуландарлу, уйлар ла койлор турар јылу кажаандарлу, гаражтарлу, клубтарлу, школдорлу, медицинский учреждениелерлү, телкем оромдорлу, электрический јарыткышту јурттар тура берди.

Озогы өйдө алтай улус бойларынын тилимче јерлерин озыкла, јакшы учуралда андазынла кыралап, аш өскүрип туратан болзо, эмди колхозтордо ло совхозтордо бастыра јуртхозяйственный ишти механизировать эткен. Телкем јаландарда тын ийделү тракторлор, комбайндар, өскө дө јуртхозяйственный техника иштеп јат.

Алтай улус революциядан озо, каан башкарган Россиянын национальный јака јерлеринде өскө дө албатылар чылап ок, нургулай бичик билбейтен, культура јанынан тын сондогон болгон. Туулу Алтай автономный область болуп тözөлгөн өйдө мында јүк ле баштамы үредүлү 56 школ болгон, олардо 1554 бала үренген. Школдордо бастыразы 86 үредүчи иштеген.

Эмди Туулу Алтай нургулай бичикчи улусту область. Бүгүнгү күнде мында текши үредүлү 182 школ, ол тоодо орто үредүлү 65 школ бар. Олардо одус мунга шыдар балдар үренип туру. Агылу орто үредүлү беш училищеде ле техникумдарда, педагогический институтта сегис муннан ажыра кижилер үренип јат.

Областьта культураның көп тоолу учреждениелери иштейт. Олордын тоозында албатынын 10 театры, 220 клуб ла культураның туралары, 218 библиотекада 2,3 миллион бичик бар. 1977 жылда 1-кы июньда национальный драматический театр ачылды.

Туулу Алтайда историянын, тилдин ле литератураның научный шинжү өткүрер институты, база өскө јети научный учреждение, писательдердин, журналисттердин ле јурукчылардын Союзтарынын творческий организациялары тззөлөлө, иштеп јадылар. Эки областной газет, бирүзи алтай тилле, эки районный газет чыгып турулар.

Бистин областьтын ишкүчиле јаткандары көп бичиктер, газеттер ле журналдар кычырып јадылар. Бүгүн Туулу Алтайда јуртап јаткан кажы ла билеге беш бичик, газет ле журнал келижип туру. Алтай улус бойынын төрөл тилиле марксизм-ленинизмнин классиктеринин произведениелерин, партиянын ла башкарунын документтерин, орус ла гранары јанындагы писательдердин бичиктерин кычырып јат.

Алтай албаты советский ле телекейлик культураның байлык-јөөжөзиле, једимдери ле таныжып, бойына алынарына орус тил јаан јөмөлтө эдип туру. Орус тил алтайларга, бистин орооннын өскө дө национальностъторына ла ук-албатыларына чылап ок, экинчи төрөл тил боло берди. 1970 жылда бистин ороондо улустын тоозын аларда алтайлардын 12,6 проценти орус тилди бойынын төрөл тили дедилер, 60 проценти дезе орус тилди јакшы билип јадыс деп айттылар.

Бүгүңги күнде орус тилди бистин орооннын ончо албатылары, ол тоодо алтайлар да, тың јилбиркеп үренгилейт. Анайда олор улу орус албатыны сүүп ле тооп турганын, онын јайалтазыла, керсү сагыштузыла, иштеңкейиле, кижиге күүнзек болгоныла, интернационализмиле оморкоп турганын көргүзип јадылар.

Бистин автономный область тззөлгөн өйдө лө онын да кийинде башкараачы ишчилер ле специалисттер анчадала алтай улустаң једишпей турган. Коммунистический партиянын ла Советский башкарунын јаантайын эткен болужынын шылтуунда бу једикпес јоголгон. Эмдиги өйдө албаты хозяйствонын, науканын ла культураның башка-башка бөлүктеринде бийик ле аңылу орто үредүлү 13 муннан ажыра специалисттер иштеп турулар. Туулу Алтайда иштеп турган 80 кире доценттердин ле наукалардын кандидаттарынын ортодо одус кижиге — алтайлар.

Анайда Улу Октябрьдын јенүзинин, бистин орооннын албатылары карындаштык болуп, бой-бойына болужып, өмөлөжип турганынын шылтуунда Туулу Алтай Совет јанын јылдарынын туркунына азыйгы Россиянын сондогон национальный јака јери болгонынан эмдиги өйдин јаан промышленностьту, механизировать эткен јурт хозяйстволу, бийик культуралу автономный область боло берди.

Область јакшы једимдерге једип алатан јаан аргалар ла телкем јолдор он биринчи бешјылдыкта ачылды. Туулу Алтайда албаты хозяйствоны онон ары тыгыда өскүрерине 250 миллион салковойдон ажыра акча чыгымдалар. Ол онынчы бешјылдыкта чыгымдалганынан чик јок көп.

Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандарынын амадузы ла эрчим-чыдалы эмди партиянын XXVI съезди темдектеген ле јөптөгөн улу-јаан пландарды јүрүмде јенүлү бүдүрерине ууланган.

Областьтын ишкүчиле јаткандары, бастыра советский улус чылап ок, келер өйгө тын иженип барып јат. Андый ижем-јини бастыра советский улус учы-кыйузы јок сүүп турган төрөл Коммунистический партиянын ойгор башкартузы јеткилдеп јат.

Кажы ла советский кижии бистин улу социалистический Төрөлистин албатыларынын көп национальностторлу билезинде болгоныла тын оморкойт. Туулу Алтайдын коммунизмди төзөп бүдүреринде једимдери — јангыс ла бистин областьтын ишмекчилеринин, колхозчыларынын ла интеллигенциязынын эрчимдү ижинин једимдери эмес, је анайда ок бастыра советский албатынын кожо бүдүрген ижинин једимдери болуп јат. Шак онын учун алтай албаты мынан ары бистин јенүлеристи јеткилдейтен ийдени — СССР-дин албатыларынын агару карындаштык најылыгын бастыра аргаларла корулаарга ла тыгыдарга кичеенип туру.

ТӨЗӨМӨЛДҮ БАШТАНКАЙ

1 октябрьдан ала Горно-Алтайскта бös согор фабрикада марксистско-ленинский үредү аайынча школдордын ла кружоктордын ижи элбеде башталды. Эки сменанын ортозында фабриканын клубынын телкем залында жаңы үредүлү жылдын башталганы көдүринилү айалгада жарлалган. Парткомнын качызы Николай Александрович Смагин үредүнин угаачыларын оморды жүрүминдеги бу жаан учурлу күнле уткып, сөсти баштапкы занятиенин лекторына КПСС-тин горкомынын баштапкы качызына Виктор Андреевич Поносовко берди. Баштапкы лекция «Партиянын ийдези — албатынын бирлигинде, партияга баштатканында ла партияла бирлик болгонында — албатынын ийдези» деген темага учурлалган.

Лектор теорияны чокым темдектерле колбоп, бистин городтын предприятиелеринин, анайда ок бös согор фабриканын, ишмекчилеринин јозокту ижин темдектеп, лекцияны јилбүлү өткүрди. Залдагы улус оны соныркап ла јарадып уккылаган.

Лекциянын кийнинде пропагандисттер угаачыларды (үренеечилерди) үренетен курстардын темаларыла, керектү литературанын тоозыла таныштырып, анайда ок айлында үренер јакылта бердилер.

Фабриканын парткомы, коммунисттер үредүлү жылдын ачыларына эртеден кичееип белетенгендер. Ченемели жаан пропагандисттерле коштой үредүни јиит те улус өткүргилеер. Көп јылдарга иштеп келген жаан ченемелдү пропагандисттер омордын шеф-таскадаачылары болор. Марксизм-ленинизмнин төзөлгөлөринин школын бös согор фабрикада узак ойгө баштап келген кижии — тоомјылу коммунист Надежда Яковлевна Романова. Жаңы үредүлү јылда фабрикада андый ок база бир школ ачылды. Ол школдын пропагандистине Валентина Федоровна Петрова көстөлгөн. Мынан озо Валентина Федоровна комсомолдордын политкружогында үредү өткүрген, эмди ол кружокты көкчи Надежда Афанасьевна Уланкина баштаар. Уланкина Горно-Алтайсктагы пединститутты заочно үренип божоткон, онын эмдиги жаан учурлу ижинде шеф-

таскадаачызы болуп көп жылдарга иштеп келген пропагандист Леонид Николаевич Суртаев жөмөжөр.

Фабриканын парткомы быжылгы жылда жаан аяруны экономический үредүгө эдип жат. «Экономика кымакай болор учурлу» деген темала үредүни өткүрери баш инженерге Нина Федоровна Шадринага бүдүмжилелген. Бу предприятиеде коммунистический иштин төрт школы төзөлгөн. Олордын бирүзинде пропагандист болуп плановый бөлүктин начальниги Надежда Ивановна Вайдурова иштеп туру, экинчизин дезе ченемели жаан пропагандист Галина Александровна Ходаковская башкарып жат. Коммунистический иштин база эки школынын башкараачызына иштин научный төзөлгөзи аайынча инженер Ольга Васильевна Бажина ла иш аайынча бөлүктин ишчизи Людмила Васильевна Болдузева баштапкы катап тудулдылар.

Ончо пропагандисттер бойлоры творческий пландарлу, семинарлардын туружаачылары — политзанятиелер өткүрерине ончо жанынан белен улус. Фабриканын профсоюзный библиотеказынын заведующийи Тамара Леонтьевна Колесникова алдындагы ла жылдарда чылап пропагандисттерге де, олордын угаачыларына да жаан болужын жетирет. Үредү башталар күнге ол керектү литературанын списогын жууп, керектү книгаларды, журналдарды ла брошюраларды белетеп берген. Үредүлү жыл төзөмөлдү башталганы угаачылар жакшынак билгирлер ле керектү политический ле экономический таскаду алар деп ижендирет.

ЧЕНЕМЕЛДУ ПРОПАГАНДИСТ

Коммунист Галина Ивановна Рашева Горно-Алтайскта калаш быжыар заводто баш инженер болуп 25 жыш иштеп, эмди заводтын директоры болуп туру. Ол жагыс ла билгир башкараачы эмес, је анайда ок ченемелдү пропагандист.

Галина Ивановна төрт жылга пропагандист болуп, политүредүни производствотогы керектерле жуук колбуда өткүрет. Анайда өткүрген үредү угаачыларга тузалу да, жылбүлү де болуп турганын пропагандист бойынын ченемелинен жакшы билер. Онын учун ол быжылгы үредүлү жылды алдындагызы чылап ок өткүрерге амадап, ончо жанынан белетенип алды. Угаачылар ортодо үредү аайынча куучын өткүрилген, угаачылардын списогы эртеледе тургузылган, үредү өткүретен

кып ажындыра белетелген. Онын шылтузында баштапкы үредү бийик кеминде өтти.

А. КОСИНОВ,
калаш быжыар заводтын
партбюрозынын качызы

КОЙЧЫ-АГИТАТОР

Кан-Оозы аймакта XXII партсъездтин адыла адалган колхозтын малы ыраагы 100—120 километр Күркүрек, Болчок тайга, Кызыл-Жар, Жырата, Шылжан деп жерлерде жайлаган.

А. Дедин тайгада радио угуп, газет-журналдарды алдыртып, одоштой малчыларды ла ары-бери өткөн улусты солун табыштарла таныштырган.

Эмди коммунист А. Дединнин ле өскө дө малчылардын малы кыштуда. Агитатор бойынын ижин оной ары улаптар.

Онын малы чыгым жок кыштаарында аланзу жок. Жайдын айларында коммунист-койчы Дедин Адучы, онын болушчызы Кокпоев Виктор билезиле кожо 150 центнер өлөң белетегендер.

М. Ильдин

АМЫР-ЭНЧҮНИНГ ЛЕ ЈЕНҮНИНГ ЈОЛЫЛА

(КПСС-тин XXVI съездинин материалдарыла
өткүретен лекциялардын, докладтардын ла куучындардын
тематиказы)

КПСС-тин XXVI съезди — коммунизмге барып јаткан советский обществонын өзүминдеги јаңы исторический ажу.

КПСС-тин XXVI съезди телекейлик айалга ла КПСС-тин телекейде өткүрип турган ижи керегинде.

Социализмнин ороондорынын ийде-күчининг ле тоомјызынын өзүми — кижиликтинг социальный өзүмининг јаан учурлу темдеги.

Карындаштык партиялардын бузулбас бирлиги — социализмнин ороондорынын өмө-јөмө колбуларынын төзөлгөзи.

КПСС-тин XXVI съезди социализмнин карындаштык ороондорынын политический, экономический өмө-јөмө колбуларынын өзүми ле олордын бирлиги керегинде.

КПСС-тин XXVI съезди маоизмнин политиказынын антимарксистский, антисоциалистический учуры керегинде.

КПСС-тин XXVI съезди јайымданган ороондордын телекейлик өзүмдеги учурын бийиктедери керегинде.

Јайымданган ороондорло колбуларды тыңыдары — КПСС-тин тыш политиказынын төс ууламјыларынын бирүзи.

Империализмнин агрессивный башкараачыларынын төгүн-куурмактары — текши амыр-энчүнинг керегине јаан чочыду.

Амыр-энчү јадары учун тартыжу — КПСС-тин капиталистический государстволорло өткүрип турган политиказынын төзөлгөзи.

КПСС-тин XXVI съездинин јараткан амыр-энчүнинг ле өмө-јөмө колбулардын политиказы.

Амыр-энчүни тыңыдары, јуу-јепселди көптөн эдип чыгарарын токтодоры — телекейлик айалганы јымжадар ла јаңы јуунын чочыдузын јоголтор арга.

СССР-дин Күнбадыш Европанын ороондорыла колбуларынын чоком ууламјылу өзүми — амыр-энчүнинг керектерине јаан јөмөлтө.

Советско-американский колбуларды јарандыары — јаңы

јуу болорынын чочыдузын јоголтор ло амыр-энчүни тынды-
дар јаан арга.

СССР-дин капиталистический ороондорло тургускан эконо-
мический, научно-технический ле культурный колбуларын
улалтары — амыр-энчүни јеткилдеер ле албатылар ортодо-
гы амыр-энчү колбуларды тындыдар арга.

КПСС-тин јуу-јепселди көптөн эдип чыгарарын токтодо-
ры ла јуу-јепселди астадары учун тартыжузы — онын поли-
тиказынын тос ууламјыларынын бирүзи.

Јуук Күнчыгыштагы јуу-согушту јарашпастарды токтодо-
ры ла олордын аайына чыгары — амыр-энчү учун тартыжу-
ны оног ары өткүрер программанын јаан учурлу бөлүги.

Индийский тегисте — јеткер јок, амыр-энчү болзын.

Азияда јеткер јок болорын андагы госуларстволордын
өмө-јөмө тартыжузыла јеткилдеери — эмдиги өйдин уур-
күч сурагы.

КПСС ле телекейлик революционный кубулта.

Капитализмнин текши кызалагы ла онын эмдиги өйдөги
јөпсинишпестеринин тынгыганы.

Капитализм — келер өйи јок общество.

Капитализмнин ороондорындагы революционный тарты-
жунын өзүми, антиимпериалистический ийде-күчтерди би-
риктирери.

Капиталистический ороондордо коммунистический пар-
тиялардын учурынын бийиктеп турганы — эмдиги өйдин
јакшынак кубулталарынын бирүзи.

Пролетарский интернационализм — марксизм-ленинизм-
нин тос ээжилеринин бирүзи, телекейлик коммунистический
движениенин чындык законы.

Экономика — советский албатынын коммунизмди төзөө-
ри учун тартыжузынын јаан учурлу бөлүги.

Он биринчи бешјылдык — коммунизмнин материально-
технический төзөлгөзин тындыдарында, албатынын јадын-
јүрүмин јарандыраарында, орооннын коруланар аргаларын
тындыдарында јаңы јаан алтам.

КПСС-тин XXVI съезди партиянын экономический стра-
тегиязы керегинде.

Он биринчи бешјылдыктын тос социальный ла экономи-
ческий задачалары.

Он биринчи бешјылдыктагы социальный өзүмнин ле ал-
батынын јадын-јүрүмин јарандыраарынын программасы.

КПСС-тин XXVI съезди советский политиканын ин-

дустриальный төзөлгөзін онон ары өскүрери ле јарандыра-
ры керегинде.

Аш-курсактын программазы — јурт хозјайствоны онон
ары өскүрер ле онын тузазын көптөдөр арга.

Производствонын аргаларын толо тузаланары ла эконо-
мияны тыгыдары — текши албатынын јаан задачазы.

Иштин арбынын түрген бийиктедери, бастыра обществен-
ный производствонын тузазын көптөдөри — партиянын эконо-
мический стратегиязынын јаан учурлу бөлүги.

Научно-технический өзүмди түргендедери — советский
экономиканын төс сурактарынын бирүзи.

КПСС-тин XXVI съезди бастыра хозјайственный меха-
низмнин экономиказын башкарарын кубулта јарандыра-
ры керегинде.

Албаты хозјайствонын бастыра бөлүктериндеги иштин
чындыйын бийиктедери — экономический өзүмнин төс су-
рагы.

КПСС — ишмекчи класстын, бастыра ишкүчиле јаткан-
дардын, бастыра албатынын политический башчызы.

Партиянын ичбойындагы демократиязын үзүктелтпей өс-
күрери, партиянын кажы ла членине некелтени тыгыда-
ры — КПСС-тин өзүминин төзөлгөзи.

КПСС-тин XXVI съезди эл-јон ортодогы төзөмөлдү ле по-
литический ишти партийный башкартуда тударынын кемин
бийиктедери керегинде.

Ишти ленинский эп-сүмеле бүдүрери — партийный баш-
картунын једиминин төс аргазы.

Шинжү ле јөптөрдин бүдүп турганын шинжүлеери —
партиянын төзөмөлдү ижинин эн учурлу бөлүги.

Критика ла самокритика — партийный јүрүмнин, бистин
бастыра ижибистин законы.

КПСС-тин XXVI съезди партиянын кадровый политиказы
керегинде.

Партиянын эмдиги өйдөги идейно-тазыктырулу ижинин
задачалары.

Марксистско-ленинский теория — коммунистический та-
зыктырунын, бастыра революционно-кубултаачы иштин бек
төзөлгөзи.

КПСС-тин XXVI съезди научный коммунизмнин теория-
зын творческий јанынан өскүргени.

КПСС-тин XXVI съезди идеологический ишти бириктире
өткүрери керегинде.

Ишкүчиле јаткандарды советский патриотизмге ле социалистический интернационализмге таскадары — партиянын јаан учурлу задачаларынын бирүзи.

КПСС-тин XXVI съезди орооннын экономический өзүминде ле общественно-политический жүрүминде социалистический мөрөйдиг учурын бийиктедери керегинде.

КПСС-тин XXVI съезди ишкүчиле јаткандарды коммунистический таскадарында литературанын ла искусствонын учуры керегинде.

КПСС-тин XXVI съезди социалистический демократияны оног ары өскүреринин аргалары керегинде.

Советский законодательствоны кубулта јарандыраы ла социалистический праволордын ээжилерин буспазы — социалистический демократияны оног ары тыгыдар арга.

Социалистический демократизм — кажы ла кижинин общество алдындагы чындык јайымын ла бийик каруузын бириктирер арга.

КПСС-тин XXVI съезди государственнй строительствонын јаан задачазын — Советтердин ижин јарандыраы керегинде.

КПСС-тин XXVI съезди профсоюзтардын эмдиги өйдөги задачалары керегинде.

Ленинский комсомол — партиянын чындык болушчызы, онын јуучыл резервы.

Советский јадын-јүрүм — социализмнин улу јенүзи.

СССР-дин Јуу-јепселдү Ийде-күчтери — советский албатынын јайым ижинин бек коручызы, текши амыр-энчүнин куйагы.

Советский албаты — кижиликтин историязында коммунистический обществоны баштапкы төзөөчи.

КПСС-тин коммунистический строительстводогы башкараачы учурынын тыгып турганы.

КПСС-тин XXVI съездинин јөптөрин жүрүмде бүдүрери — партиянын, бастыра советский албатынын кереги.

МУЗЫКА — ОНДОЖОРОНЫНЫН ТИЛИ

Музыканын толкулары бүгүн жер-телекейди айлана согуп, кажы ла жаан да, кичинек те ороондо угулып јат. Эмдиги өйдө ороондор ортодогы культурный колбулар элбегенинин шылтузында ыраак Африканын ол эмезе Испаниянын, Япониянын ла өскө дө ороондордын кожон-күүлери телекейдин башка-башка толуктарында јангыланат. Радио, телевидение, артисттердин гастрольный јол-јоруктары, фестивальдар, искусствонун байрамдары — озор ончолоры ла миллиондор тоолу албатыларды телекейлик музыкальный культуранын једимдериле таныштырат.

Телекейлик музыкальный биригүнин јөби аайынча кажы ла јыл октябрь айдын баштапкы күнинде телекейлик музыканын байрамы өткүрилип јат. Башка-башка ороондордо ол күнге учурлай јилбүлү ойын-концерттер, фестивальдар, композиторлорло, кожончыларла, музыканттарла творческий туштажулар өдөри јанжыккан. Чындык музыканын ээлгир јараш тилин аңылу музыкальный үредү өтпөгөн дө улус ондоор аргалу.

Симфонический, оперный, балетный, камерный, инструментальный ла музыканын өскө дө бүдүмдериле бүгүн миллиондор тоолу улус јакшы таныш. Анчадала кожон кажы ла кижиге јуук ла кару деп билдирет. Кижилик общество кожон-комутла јебрен өйлөрдөн бери најылажып јат. Кажы да албатыда бойынын национальный күүлери бар. Ол кожон-јангарлардын бүдүмдери сүрекей көп. Албаты чүмдеген ле профессиональный композиторлордын бичиген кожондордын тоозында ишке, сүүшке, амыр-энчүге ле жүрүмнин өскө дө сурактарына учурлалган кожондор бар.

Башка-башка ороондордын кожон-јангарлары ла музыказы аңылу национальный бүдүмдү болуп јат. Керек дезе јангыс ороондо јуртаган калыктардын күүлери бой-бойынан аңыланат. Ненин учун дезе кажы ла албатынын историязы, јадын-јүрүми, кылык-јангы бойынын аңылу јолдорын өдүп тözөлгөн. Искусство дезе төрөл албатызынын жүрүмнин исторический тазылдарын ла бүгүнгү күнин көргүзип јат. Му-

зыка, искусствонунг өскө бүдүмдери чилеп ок, художественный байлык эп-аргалары ажыра албатыны оморкодып, жүрүмин жарыдат. Улус эн ле бийик, эн ле жаркынду амадузын кожон ло чөрчөк ажыра айдатаны жанжыккан.

Телекейдин албатыларынын музыкальный байлык фольклорыла жангыс ла оморкоорго келижет. Бүгүн Европанын, Азиянын, Африканын композиторларынын ла албаты бойы чүмдеген произведениелеринин эн ле талдамазы телекейлик музыкальный культуранын алтын фондына кожулат.

Бах, Бетховен, Гайдн, Моцарт, Бизе, Россини, Чайковский, Глинка, Римский-Корсаков, Шостакович ле онон до өскө улу композиторлордын бичигени жангыс ла олордын јаткан ороондорынын эмес, је телекейлик музыканын эрјинедий баалу текши једими болуп јат.

Кажы ла укту калыктын классический музыказы албатынын чүмдеген фольклорына тайанып төзөлөт. Онын учун албатынын музыкальный творчествозына кажы ла көрү-фестивальда элбек јол ачылат.

Јирме биринчи јүсјылдыктын бозогозында турган албатылардын көп сабазынын текши кижилик культуразы бийик музыкага, искусствого тартынган күүни терен болуп јат. Онын учун бүгүн музыкага јаан ајару берилип турганы јарт. Чындык јараш музыканын ийде-күчи сүрекеј јаан. Дмитрий Шостаковичтин, Людвиг Ван Бетховеннин, Арам Хачатурянын ла өскө до улу композиторлордын ат-нерелү музыказы көп-көп улустарды оморкодып, күч айалгаларда күүн-санаазын јарыдып, улу ийде-күч берген. Ада-Төрөл учун Улу јуунын јылдарында фашисттердин блокадазына курчаткан Ленинградтын албатызы Дмитрий Шостаковичтин ат-нерелү јетинчи симфониязын угуп, советский орооныстын черүзи фашизмди оодо согор деп ижемјилү ийде-күч алынганы јарт.

Гражданский көрүм-шүүлтези бийик композиторлор чүмдеген музыказын, кожондорын албатынын ат-нерезине, Төрөлине, сүүген ар-бүткенине, чындык најылыкка, сүүшке учурлап турулар.

Музыкальный искусствонунг эн ле байлык, эн ле бийик једими симфония, опера ла балет болуп јат. Онын учун музыканын Телекейлик күнинде миллиондор тоолу албатыларды классический произведениелердин эн талдамазыла таныштырып, музыка ла онын чүмдеечилери керегинде јилбүлү куучын-концерттер өткүрилип јат.

Улустар анчадала профессиональный музыкальный культуразы он јетинчи — он сегизинчи чактарда тӧзӧлип чыккан Италиянын, Франциянын, Австриянын композиторларынын творческий јадын-јӱрӱмиле, бичиген кӱӱлериле јилбиркеп турулар. Орус операнын јолын ачкан Михаил Иванович Глинканын баатыр бӱдӱмдӱ музыказы телекейлик музыкальный байрамда элбеде угулып јат. Европанын јарлу композиторларынын чӱмдегенин кӧп уккан Глинка национальный орус опера бичиирге шӱӱген. Јайалталу композитор «Иван Сусанин» ле «Руслан ла Людмила» деген операларын јӱрегини јалбыжыла бичиген. Ол опералар орооныстын музыкальный театрларынын сценаларында улай ла тургузылып јат.

Кезик улустар оперный ла симфонический произведение-лерди ас укканынан улам оморды чала ондобой, кӧп сабазында эстрадный искусстволо соныркап турулар. Кӧп увертюраларлу, арияларлу, элбек музыкальный јурамалдарлу произведениени музыкага кӧп таскабаган улустарга бир ле катап угала, јӱрегине јууктадып ондоорго кӱч. Је музыканын байлык телкемин ачарга албаданган кижии ол искусство керегинде бичиктер кычырып, ойын-концерттерде јангыланган кӱӱлерди угуп, эместен классический де произведениелерди јӱрегине јууктадар аргалу. Ол тужында мындый улустар музыканын эн ле бийик једими, эн ле байлык ла терен эпаргалары ачылар.

Орооннын сценаларында бӱгӱн классический произведениелерле коштой советский композиторлордын јаркынду музыказы угулып јат. Шостаковичтин, Прокофьевтин, Хачатурянын, Кара-Караевтин, Хренниковтын, Пахмутованын ла ӧскӧ дӧ јарлу советский композиторлордын онбос-ӧчпӧс кайкамчылу кожондорын, музыказын кӧп-кӧп тоолу албатылар јылу уткыгандар. Омордын опералары, симфониялары, концерттери, кожондоры, ӧскӧ дӧ бичиген произведениелери гранда ары јанындагы улустарды кайкаткандар. Советский композиторлордын бичигени телекейдин башка-башка јерлеринде јангыланып, албатыларды амыр-энчӱге, најылыкка, ырыска, сергеленге кычырат.

XX чактын калганчы он јылдыктары ӧдӱп, јер-телекейге јаны јӱсјылдык келип јат. Јаңы ӧй, јаңы чак кандый уулам-јылу болор деп сурак миллиондор тоолу албатыларды соныркадат. Амыр-энчӱге јӱткиген јер-телекейдин калыктары јуу-чактарды алтай базып, јенип чыккажын, XXI јӱсјылдык, байла, куулгазынду чӧрчӧктий јакшы ӧй болор. Јуу-

чактарды јенип чыккан албатылардын ийде-күчтү техника-зы там өзүп, культуразы јаранып чыгар. Ол тужында искусство, саду јанынан ла өскө дө бүдүмдү колбулар ороондор ортодо там элбеп көндүгөр.

Је бүгүн де социалистический орооныс керегинде ас билер ороондорго ойын-концерттү барган артисттер јаркынду искусствозы ажыра сүүген Төрөлистин ийде-күчин, советский албатынын амыр-энчүге јүткиген күүн-табын көргүзип турулар.

Бистин ороонго гран ары јанынан келип, ойын-концерттер көргүскен артисттердин, музыканттардын тоозы база да ас эмес. Италиянын оперный јарлу кожончылары, Американын симфонический оркестрлеринин музыканттары, Англиянын, Франциянын, Япониянын эстрадный ансамбльдары ла өскө дө ороондордын јайалталу кожончылары, музыканттары биске айылдап, ойын-јыргалдар көргүзип турулар.

Јер-телекейдин калыктары искусствонун јаркынду тили ажыра бой-бойынын историязыла, јадын-јүрүмиле, сананган шүүлтелериле таныжып, ич телекейин элбедип јат. Калганчы јылдарда бистин ороондо өткүрилип турган Бастырателекейлик музыканын фестивальдары советский музыкальный культуранын једимин јакшы көргүзет. Елена Образцова, Булат Минжилкиев, Ренат Ибрагимов, София Ротару, Ирина Архипова ла онон до өскө көп-көп јайалталу артисттер гран ары јанындагы ла бистин ороондо өткөн көрү-фестивальдарда јенүлү туружып, советский искусствонун магын өрө көдүредилер.

Бистин ороондо музыкага элбек јол берилген. Көп тоолу балдар ла јииттер музыкальный школдордо ло училищелерде үренип, музыканын кайкамчылу телкемин ачып јат. Кажы ла республикада, областъта национальный бүдүмдү советский искусство бүрленип өзөт. Улу Владимир Ильич Лениннин көргүскен јолыла јенүлү баскан Төрөлисте музыканы государственный керек деп бодоп јат. Онын учун музыканын телекейлик күни советский эл-јонго сүүнчилү байрам болуп јат.

Л. Ким

США ИНДИЙСКИЙ ТЕГИСТЕ МИЛИТАРИЗАЦИЯ ӨТКҮРИП ТУРГАНЫ

Буржуазный газеттер ле маоисттердин пропагандазы јер-телекейдин албатыларын орды јок «советский јеткерле» коркыдып, бүгүңги күнде айалга Советский Союзтын буруз-зыла катуланым туру деген көк-төгүн шүүлтелер таркаткы-лайт. Индийский теги керегинде куучын болгондо, Совет-ский Союзты јабарлаган үндер анчадала тыңый берет. Олор СССР Индийский тегиште бийлеп аларга туру дежет. Империалисттердин пропагандазы бистин ороонды бу реги-ондо турган госуларстволордын јерлерин колдомдоп аларга туру деп акту јерге бурулайт. Анайда айдып тургандарында бир де чын неме јогы јарт. Керекти чынынча алза, бу район-до айалганы США-нын ла НАТО аайынча онын союзникте-ринин военный ижи катуландырып јат деп айдар керек.

ООН-нын јөби аайынча Индийский тегистин бассейнин-де турган госуларстволордын тоозына 46 госуларство кирип јат. Индийский тегистин районынын кеми, ого кирип турган талайлардын ла булундардын кемиле кожо, јер үстинин бе-жинчи үлүзи болуп туру.

США Индийский тегиште јууга белетенерин элбедип, «ко-руланар сурактар» аайынча јүзүн-башка договорлордын ла јөптөжүлердин болужыла ол јеткерлү белетенишке регион-догы кезик госуларстволорды кожуп аларга ченешти. 1945 јылдан ала 1970 јылга јетире, јартаза, кожулбаган ороон-дордын Движениезинде ле ООН-до Индийский тегисти амыр-энчүнин зоназы эдери керегинде суракты элбеде шүү-жип баштаган өйгө јетире, Вашингтон региондогы кезик го-суларстволорло 40-нөң көп военный јөптөжү тургускан.

США Индийский тегистин районында «блааш-тартыш-ту айалгаларды шиндейтен» шылтакла мындагы госулар-стволордын ичбойындагы керектерине көп катап киришти: 1945—1981 јылдарда бу райондо болгон јуу-согушту 26 блааш-тартыштын 10 учуралында США кожо турушкан.

США бойынын «военный турлуларга јөмөнөтөн» страте-гиязын јүрүмде бүдүрип, Индийский тегиште военный турлу-ларын ла объекттерин көптөдип туру.

Јер-телекейдин бу районында американский экспансия башталганы удаган. 1948 жылда Пентагон талайла жүрер черүзинин Јуук Күнчыгыштагы биригүзин тзөйлө, Бахрейнде (Персидский булун) 3 военный кереп јаантайын туратан военно-морской турлу јазады.

Беженинчи жылдарда США бу райондо военно-политический биригүлер тзөөринде эрчимдү турушкан. 1951 жылда тзөүлгөн АНЗЮС-ка Австралия, Јаңы Зеландия, Бириктирген Штаттар кирди.

1954 жылда тзөүлгөн СЕАТО США-ны, Великобританияны, Францияны, Австралияны, Јаңы Зеландияны, Таиландты, Филиппиндерди, Пакистанды бириктирген. Биригү 1977 жылда токтоп калды.

1955 жылда тзөүлгөн СЕАТО-го Великобритания, Иран, Пакистан, Турция кирди. Биригү 1979 жылда јайрадылган.

Алтанынчы жылдарда Индийский теңисте јуучыл патрулирование эдерине баллистический ракеталарла јепселген суу алдыла жүрер американский кемелер, анайда ок военный авиация тарткан керептер ийилген; Аравийский талайда ла Оманның булуңында СЕНТО-го бириккен ороондордын ла США-нын талайла жүрер керептеринин үредүлери улай ла болуп турды.

1964 жылда Индийский теңисте США-нын Тымык теңистеги 7-чи военный флотынын керептери келдилер.

1964 жылда США ла Великобритания Диего-Гарсиа ортолыкты военный амадуларга тузаланары керегинде јөптөжүге кол салдылар.

1970 жылда Диего-Гарсиа ортолыкта США-нын Индийский теңистинг регионында эн јаан авиаморской военный турлузын јазаар иш башталган.

1972 жылда США-нын Тымык теңистеги 7-чи флоты Индийский теңисте база турары керегинде јарлалды.

1974—1976 жылдарда Диего-Гарсиа ортолыкта јаңы военный объекттер тудары керегинде США-нын ла Великобританиянын ортодо үзеери јөптөжүлер эдилген.

Индийский теңисте Вашингтоннын милитаристский политиказы анчадала Картердин ле Рейганның администрациялары тужында тыныганын темдектеер керек.

Индийский теңисте США-нын военно-морской ижи тыныган. 1978 жылдын декабрь айына көрө (шак ла ол јыл американский стратегияда јаан кубулта болгон — февраль айда США региондо военный ишти астадары јанынан

СССР-ле куучындажып турганын токтоткон), США-нын Индийский тенгистеги керептеринин текши тоозы беш катапка көптөйлө, одуска жетти. США-нын Индийский тенгиске барып турган ударный авианосный биригүлеринин тоозы кезем көптөгөн. Олор бой-бойын солыгылап, Индийский тенгистен барбай турулар.

1977—1978 жылдарда Индийский тенгисте США-нын талайла жүрер военный ийделеринин 4 авианосный биригүлери болгон болзо (кажы ла жылда экиден), 1979 жылда — 5, 1980 жылда — 10 биригү болды. Бу жылдын баштапкы жарымында Индийский тенгиске 5 американский ударный авианосный биригү келип жүрди.

США-нын талайла жүрер военный ийделеринин Жуук Күнчыгыштагы оперативный биригүзинин Персидский булуңдагы керептеринин тоозы үчтен бешке жетире көптөгөн.

Талайдагы военный үредүлөр ле маневрлор. 1979—1981 жылдардын туркунына США турушканыла 20-ге шыдар военный үредүлөр ле маневрлор өткөн.

Мылтык-жепселди ле жуулажар техниканы экелип турганы. Баштаачы империалистический ороондор, элден озо США бу район жаар мылтык-жепселди ле жуулажар техниканы алдындагы ла аайынча сүреен көп экелгилейт. Олор Жуук Күнчыгыштагы ороондорго ло Пакистанга жуу-жепселдерди 1976—1977 жылдарда 18 миллиард долларга, 1978—1979 жылдарда 19 миллиард долларга экелгендер.

Военный турлулар. Индийский тенгисте США-нын военный турлуларынын ла объекттеринин тоозы 70-чи жылдарда эмеш астап жүреле, 80-чи жылдар башталганынан ала ойто көптөп баштады. Вашингтон 1980 жыл башталарда региондо 13 военный турлулу бололо, Индийский тенгистин бассейниндеги 6 государство база үзеери 21 турлуны тузаланар право алды. Ол индоокеанский государстволордын военный турлуларынын ла жазалдарынын бежинчи үлүзи. США Египетте, Оманда, Кенияда, Сомалиде, Австралияда военный турлуларды «тузаланар право» алган.

Жаңыс ла 1981—1982 финансовый жылда Египеттеги, Кениядагы, Омандагы, Сомалидеги ле Диего-Гарсия ортолыктагы военно-морской ло военно-воздушный турлуларды жаңырта жепсеерине ле элбедерине Пентагонго 740 миллионнон ажыра доллар акча берилген.

Президент Картердин 51 №-лү директивазы аайынча Диего-Гарсия ортолыкта ядерный жуу-жепсел тургузылды.

Индийский тегистин бассейнинде ле Түштүк-Күнчыгыш Азияда американский военный ийдени тыгыдары жанынан Рейганнын администрациязы тургускан беш жылдык программада бу амадуларга 30 миллиард доллар чыгымдаары, ол тоодо Персидский булуннын районуна 2 миллиард доллар чыгымдаары темдектелген. Бу программаны бүдүрзе, региондо США-нын военный турлуларынын, опорный пункттарынын ла мылтык-жепселдер жууган складтардын, связьтын узелдеринин ле башкаратан төс жерлердин бүткүл системазы төзөлөр.

Түрген тузаланар черүлер. Рейганнын администрациязы түрген тузаланатан черүлерге жаан аяру эдип туру. Бу черүлерде улустын тоозы баштап 110 мун болоры темдектелген болзо, эмди 300 мун кижиге жетирерге турулар. Түрген тузаланатан черүлерди мылтык-жепселе, военный техникала жеппеерге Пентагонго 2,5 миллиард доллар берилген. США-нын ла Египеттин жеринде түрген тузаланатан черүлердин военный үредүлери өдүп жат.

Империалистический ороондор, элден озо США колониальный ла неоколониальный бийлештин узак ойинин туркунына өскө ороондордын нефтин, уранын, өндү металлдарын ла өскө дө байлык-жөөжөзин бойлорына алып темигип калгандар. Эмди олар орды жок «советский жеткерден» жалтанып, коркып тургандар эмес, албатылары бойынын төрөлинин национальный байлык-жөөжөзин, суверенитедин, камаан жок болгонын, политический жайымын бойлоры шиндеп ле козулап турган, жаңы өзүп баштаган жиит ороондордо империализмге удурлашкан, жайымданар тартыжу там элбеп тыныгырынан коркып турулар.

Советский Союз Азиянын жаңы өзүп баштаган жиит ороондорынын төс жылбүлери учун, ол тоодо куучындажып жөптөшкөни ажыра Индийский тегистин регионуна блаашту сурактардын аайына чыгары учун, ороондор тен праволорлула түнгей жеткер жок болор, кажы бир ороон военный ийделе акалабайтан ээжилерди бүдүргени ажыра, бой-бойлорынын ичбойындагы керектерине киришпейтени ажыра региондо демилитаризация эдери учун туружып жат.

Советский башкару Индийский тегисте жууга белетенер ишти астадар керекте чокым једимдерге једип алар амадула 1977—1978 жылдарда США-ла куучын өткүрген. Куучындажары башталарда ла, США-нын делегациязы бу ишти бөлүктөп өткүрер, региондо США ла СССР военный ишти өткү-

рерин токтодорынан баштаар керек деп айткан. Качан бистинг делегация ол некелтеге жөпсинерде, американский делегация куучындажып жөптөжөрин узадар аргалар бедрей бергени билдирген.

Оныла коштой США-нын милитаристтери Индийский тенгисте айалга жымжаганы орустарга тын тузалу болор деп кыйгырыжып баштадылар. Анайда США куучындажып жөптөжөрин токтодоло, региондо военный ийделерди көптөдип баштаган.

Советский Союз дезе куучындажып жөптөжөрин ойто баштайлы деп онын кийнинде жагыс катап айткан эмес. Темдектезе, ол керегинде советский делегация ООН-нын Генеральный Ассамблеязынын жуу-жепселдерди жоголторы жанынан 1978 жылдагы агылу сессиясында, анайда ок жылдын сайын өдүп келген очередной сессияларында айдып турган. Же США-нын администрациясы ол сурак аайынча ойто куучындажып баштаарына эмдиге жетире жөпсингелек.

Бистинг ороонго Индийский тенгистин бассейни жаан учурлу. Мында бистинг орооннын Европадагы бөлүгиндеги портторын Ыраак Күнчыгыштагы портторыла колбоштырып турган, эбире жыл ачык, сок жагыс талай жол өдүп жат.

СССР бу райондо турган көп государстволорло элбек саду-экономический колбуларлу. Олордын алтузыла — Индияла, Мозамбикле, Иранла, Эфиопияла, Афганистанла, Йеменнин Албаты-Демократический Республикасыла — бис нажылык болоры ла өмөлөжөри керегинде договорлор тургусканыс.

Советский Союз аяруга албас аргазы жок база бир жаан учурлу керек не дезе, США бу райондо военно-морской ло военно-воздушный ийделерин көптөткөни бистинг ороонго ло социализмнин өскө дө ороондорына түштүк жанынан стратегический жеткер эдип турганы болуп жат. США-нын военно-морской флотынын суу алдыла жүрер кемелеринде тургузылган баллистический ракеталар СССР жаар ууланган.

Керектер андый болуп турарда, Советский Союз Индийский тенгистин зонасында бойынын стратегический ийделерин ле ударный авианосный биригүлерин көптөтпөй, агрессивный ууламжылу военный үредүлөр өткүрбөй, военный турлулар төзөбөй, ядерный жуу-жепселдер тургуспай, мындагы государстволордын ичбойындагы керектерине киришпей турганын аяруга алар керек.

Советский военный керептер Индийский тенгистин аквато-

риязында американский военный керептердин чик јок кийинде келгендер. СССР-дин керептери коруланарына јепселгенин США-нын военный специалисттери бойлоры темдектегилейт.

КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын Председатели нөкөр Л. И. Брежнев былтыр декабрь айда Индияга барып јүрерде США-га, күнбадыштагы өскө дө ороондорго, Китайга, Японияга, бу керекте јилбүлү бастыра госуларстволорго јөптөжөлө, бойына удуратедире молјулар алалы деп айткан. Ол молјулар мындый: Персидский булуннын районында ла коштой ортолуктарда өскө ороондордын военный турлуларын төзөбөс; олардо ядерный ла көп улусты кырып өлтүретен өскө дө јуу-јепселдер тургуспас; Персидский булундагы ороондорго удурлаштыра ийде-күч тuzаланбас ла тuzаланарыла коркыдып кезетпес; олардын ичбойындагы керектерине киришпес; Персидский булуннын госуларстволоры военный биригүлерге кожулбайтан јолго туруп алганын ајаруга алар; оларды ядерный ороондор турушкан военный биригүлерге кийдирерге албадабас; бу райондогы госуларстволор бойлорынын ар-бүткен байлык-јөөжөзин бойлоры тuzаланар правозын буспас; бу райондогы госуларстволор јер үстиндеги өскө ороондорло садыжарына, олар талайла, јүрүжерине буудак этпес.

Индийский тенгистин бассейнинде турган госуларстволор тенг праволорлу турушканы ажыра анайда јөптөжип алганы олардын јилбүлерине јараар, олардын суверенный праволорын ла јеткер јок болорын јеткилдеер эди.

Военный иште олардын амадузы — өскө јерлерде Күнбадыш Европала, Ыраак Күнчыгышла коштой Персидский булунда ла Индийский тенгисте США-нын военный ийдезинин «атомный бүркүлү» үчинчи төс јерин төзөйтөни болгонын Американын военный стратегтери јажырбай турулар. Өскөртө айтса, куучын Индийский тенгисте милитаризация өткүрери керегинде, агрессиянын ла базыныштын империалистический доктриназын јүрүмде бүдүрери керегинде болуп јат.

Анайдарда, советский граннын јуугында элбек ле јаан јеткерлү милитаристский керектер болуп туру, ядерный јуу-јепсел там ла таркаар, өөркөжөтөн зона элбеер јеткер боло берди.

Керекти теренжиде алза, американский империализм ончо јерлерде реакционный ийделерди јууп бириктирерге турга-

ны јарт билдирет. США-нын империализми антисоветский, антисоциалистический лозунгтарла башкарынып, национально-јайымданар движениени «ноктолоорго», Азиянын, Африканын, Латинский Американын ороондоры ичкери өзөтөн јолдорго буудак эдерге ченежет. Вашингтоннын андый политиказы телекейдеги айалганы јымжадып турган эмес, там катуландырып туру. Ол политикадан улам јер үстінде блааштартышту јерлерде керектер там коомойтыйт.

Онын да учун КПСС-тин XXVI съезди телекейдеги айалганы корондоп турган кызаланду керектерди јоголтор суракка јаан ајару эткен.

Персидский булун ла Индийский тенгистин бассейни керегинде суракты Советский Союз бу районго јагы военный керептерди ле самолетторды көптөдө экелердин ордына телекейлик јөптөжү эделе, анда айалганы јымжадалы деп шүүлте эдип туру.

«Индийский тенгисле колбулу ончо ороондордын законный јилбүүлери ајаруга алып, өмө-јөмөлө бу райондо амыр-энчү жүрүмди јеткилдеер арга бар» — деп партиянын XXVI съездине КПСС-тин Төс Комитединин эткен Отчетный докладында айдылган.

Д. СОРТЫЯКОВ

АГИТАТОРДЫҢ КАЛЕНДАРИ

(ноябрь)

Бу күндөр он биринчи бешжылдыктын баштапкы жылынын план-жакылталарын бүдүреринин каруулу ойи болуп јат. Көп-көп коллективтер, озочылдар бойлорынын жылдык пландарын Улу Октябрьдын байрамына јетире бүдүрип салар амадула мергендү иштегилейт. Темдектезе, КПСС-тин XXVI съездинин делегаттары: Кош-Агаш аймакта СССР-дин 50 жылдыгынын адыла адалган колхозтын эчкичизи Масканов Солтон Амырович быјыл кажы ла серкеден 936 граммнан ноокы алган; Улаган аймакта «Советский Алтай» совхозтын койчызы Тонтушева Магдалина Семеновна кату кыштын айалгазында кажы ла 100 койдон 102 курааннан алган. Кан-Оозы аймакта XXI партсъездтин адыла адалган колхозтын койчызы, Социалистический Иштин Геройы Тоедов Јелмек Тоедович быјыл кажы ла койдон 142 курааннан торныктырган. Бу сүрекеј јакшынак једим. Мергендү иштин јозогын көргүзип турган ишчилер де, бүткүл коллективтер де керегинде мынан да ары айдар арга бар.

Агитатор! Сенин јаан учурлу керегин — жылдык пландарды јакшы божодорына јөмөлтө эдип, јартамалду иштер өткүрери. Беседаларды мындый темалар аайынча өткүрерге јараар: «Ишти ак-чек бүдүрер, албатынын јөөжөзин чеберлеер», «Ишти јенүлү божодоры учун тартыжары», «Јылдык пландарды 7 ноябрьга јетире бүдүрип койгон озочылдарга тендежигер» ле онон до өскө.

Јайгы ла күски иштердин итогторын көрүп тура, јурт јерде јаткандарды келер јылда арбынду азырал белетеп аларына эмдигештен ала белетензин деп ууламјы эдери сүрекеј јаан учурлу. Јерди, машинаны, удобрениени, үренди јакшы тузаланары, науканын једимдерин ле озочылдардын ченемелин элбеде таркадары, кыш ойинде јайгы иштерге јазап туруп белетенип алары — бу ончозы јурт јерде иштеп турган агитаторлорго эн керектү темалар болуп јат.

Текши эл-јоннын малын јакшы кыштадары — бүгүн агару керек. Ол ок өйдө малдан арбынду продукталар алар, көп јаш мал алып, коротпой телчидер јаан учурлу задачалар туруп јат. Өткүретен беседалардын темалары: «Азы-

ралды чебер тузалан», «Малдын продуктивностын бийиктет», «Өскүрип алган жаш малды корыйлы».

7 Ноябрь — Улу Октябрьский социалистический революциянын 64-чи жылдыгы. Бу жаркынду байрамга учурлалган материал «Агитатордын блокнодынын» бу номеринде кепке базылып жат.

10 ноябрь — Советский милициянын күни. Владимир Ильич Лениннин баштапкайыла 1917 жылда 10 ноябрьда «Ишмекчи милиция керегинде» жөп жарадылган болгон. Ол күннен ала советский милиция социалистический законностьты ла ээжилерди корып тынгыдары аайынча турумкай иштер өткүрөт. Ичбойындагы керектер аайынча органдардын ишчилери ортодо куучындар өткүргенде, олордын төс ажарузын КПСС-тин XXVI съездинин некелтелерине ууландырап керек. Бу органдардын ишчилеринин бойлорынын ижи аайынча билгирлери турумкай, жана баспас ла ак-чек болорыла жөмөжип турар учурлу. Жагыс ла андый улус ологго берилген жаан бүдүмжини бүдүрөп аргалу. Советский албаты онын ижи канча ла кире тузалу болзын, кажы ла кылынган керек жеткилинче шинделзин ле бурулу улус кату каруузына турзын деп некеери де жолду.

Агитатор, куучындар өткүргенде, мындый сурактар тургусканы мөрлү болор: жербойындагы улус текши ээжилер бузулбазын ла жон ортодо жартамалду ишти өткүрөри аайынча милицияга канча кирези болужып турган, ичбойындагы керектер аайынча органдарга текши эл-жоннын болужы тузалу болзын деп, нени эдер керек.

Орооннын милициязыла кожо жаан ла жаркынду жолды Туулу Алтайдын милициязы ла милиционерлери өткөндөр. Олор акгвардеецтерле, бандиттердин жүзүн-башка отрядтарыла тартыжып, областта Совет жанды төзөөрине, социалистический строителстводо көрүмжилү једимдерге једерине билдирүлү жөмөлтөни эткендер де, эдип те јадылар. Областын милициязы ого бүдүмжилелген јенгил эмес ишти ак-чек бүдүрөп, советский закондорды, общественный ээжилерди бузуп тургандарла күүн-кайрал јогынан тартыжат. Олор партийный ла советский органдардын башкартузыла иштеп, закондорды ла ээжилерди бузаачыларла тартыжып, бойын профессиональный билгиринин кемин жаантайын бийиктедип јадылар. Бистин милиция бойынын ижинде качан да болзо элбек калык-жоннын, общественностьтын болужына жөмөнөт.

Анчадала калганчы жылдарда милициянын органдарына иштеерге бийик ле орто үредүлү, производство бойлорын жакшы жанынан көргүскөн улус келип турганы сүүнчилү. Офицерлердин бастыразына жуугу бийик ле агылу орто үредүлү улус. Милициянын ондор тоолу ишчилери бийик ле орто үредүлү заведениелерде үренгилейт.

Бу тема аайынча куучындар өткүргенде агитаторлор жербойынан чокум темдектерди, жакшы иштү милиционерлердин, ичбойындагы керектер аайынча өскө дө ишчилердин ижи-тожын элбеде көргүзөр учурлу.

10 ноябрь — Жашөскүримнин телекейлик күни. Жашөскүримнин коллективтеринде куучындарды өткүрип тура, жаан аяруны бастыра жер-телекейдин жашөскүрими амыр-энчү, жуу-чак болбозы учун тартыжуда ончо ийде-күчтерин бириктирерине ууландырар керек.

БАЖАЛЫКТАР

Улу Октябрьдын жаркыны	3
Тен праволулардын билезинде	6
Төзөмөлдү баштагкай	11
Ченемелдү пропагандист	12
Койчы-агитатор	13
Амыр-энчүнинг ле јенүнинг јолыла	14
Музыка — ондожорынын тили	18
США Индийский тегисте милитаризация өткүрип турганы	22
Агитатордын календари	29

4 акча

ГОРНО-АЛТАЙСК · 1981